

جغرافیا و روابط انسانی، تابستان ۱۳۹۹، دوره ۳، شماره ۱

بررسی مفهومی فضای پارک بانوان با رویکرد روانشناسی محیطی

نرگس محمودی*^۱، ابراهیم الیاسی^۲

۱. کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه علامه دهخدا قزوین

۲. کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات زنجان

(na.mahmoodi70@gmail.com)

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۵/۱۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۴/۳۰

چکیده

عرصه های عمومی، مهم ترین بخش شهرها و محیط های شهری به شمار می آیند. در چنین عرصه هایی بیشترین تماس و تعامل بین انسان ها رخ می دهد. این عرصه تمامی بافت شهری را که مردم به آن دسترسی فیزیکی و بصری دارند، شامل می شود. یکی از مهم ترین این عرصه ها، پارک ها و فضاهای سبز شهری هستند که نقش فعالی در سلامتی شهر و شهروندان ایفا می کنند. در این مقاله سعی شده با مطالعه دانش روانشناسی محیطی، به ارزیابی نقش پارک های بانوان پرداخته شد. روش تحقیق این مقوله توصیفی-تحلیلی و فراتحلیل است که با شرح رابطه انسان و محیط پیرامون خود، به بررسی آسایش بانوان بپردازد و با ایجاد پارک بانوان، با هدف الگویی در جهت بالابردن کیفیت زندگی بانوان به ارتقای سلامت افراد و راهگشایی برای معضلات شهری قرار گیرد. در پایان معیارهایی بیان شده و چگونگی تحقق پذیری آنها در شرایط فعلی مورد اشاره قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: فضای شهری، پارک بانوان، فضای سبز، روانشناسی محیطی.

می دانیم که فضاهای شهری بستر تعاملات اجتماعی اند پس باید به گونه ای طراحی شوند که نیازهای استفاده کنندگان را پاسخگو باشند، زیرا فضاهای شهری جهت حیات، سرزندگی و پویایی خود، نیاز به حضور مردم دارند. حال روانشناسی محیطی با بررسی مناسبات مشترک میان محیط فیزیکی و رفتار و تجربه انسان، به ارزیابی محیط می پردازد. در واقع روانشناسی محیطی را می توان، روانشناسی "انسان" و "محیط" پیرامون دانست (رفیعی، ۱۳۹۴: ۳). در روانشناسی محیط به آداب، رسوم، ارزش ها و معیارهای اجتماعی و فرهنگی توجه می شود. جیفورد روانشناسی محیط را "بررسی متقابل بین فرد و قرارگاه فیزیکی وی" تعریف می کند. به عقیده وی، در چنین تاثیرتقابلی، فرد محیط را دگرگون می کند و همزمان، رفتار و تجارب وی به وسیله محیط دگرگون می شود (نمازیان و قارونی، ۱۳۹۲: ۱۲۲). با توجه به اینکه نیمی از شهروندان را بانوان تشکیل می دهند و زن مهمترین و موثرترین عامل تربیت روحی و روانی افراد چه در خانواده و چه در جامعه است و جایگاه او در اجتماع بشری دارای ارزش به سزایی بوده لذا با توجه به اهمیت این موضوع و مهم بودن کیفیت زندگی بانوان که نتیجه ی آن در سطح تعاملات آنها در جامعه به خوبی مشهود خواهد شد پارکهای بانوان می توانند در بهبود این کیفیت زندگی کمک شایانی نمایند. پارکهای بانوان فرصت های برای ورزش، استراحت و سلامت ذهنی برای زنان بوجود خواهد آورد و همچنین جلوگیری از محرومیت های اجتماعی بوسیله دسترسی زنان به امکانات و تسهیلات، رفع مشکلات اجتماعی و بوجود آوردن مکانهایی آرام در شهر به منظور ارتقاء سلامت ذهنی زنان می تواند از عملکردهای دیگر پارکهای بانوان باشد. حضور بانوان در بسیاری از عرصه های عمومی محدودیت داشته که بعضا باعث سرخوردگی آنها شده که استفاده از پارکهای بانوان پاسخی است در جواب این محدودیت که به طبع آن اثرات روانی و اجتماعی آن در خانواده و جامعه به شکلی مثبت نمود پیدا خواهد کرد (علی پور، ۱۳۹۴: ۲). هدف اصلی این پژوهش بررسی مفهوم فضای پارک های بانوان و بررسی تاثیر پارک های بانوان در افزایش تعاملات اجتماعی زنان و در نتیجه رسیدن به این موضوع که اگر پارکهای بانوان بدرستی طراحی و استفاده شود باعث ارتقا روانشناسی محیط خواهد شد.

ضرورت انجام پژوهش

رویکردهای جنسیتی به فضاهای شهری در سالهای اخیر و به دنبال انتقادات گسترده به مردانه بودن شهرها و فضاهای عمومی مطرح گردیده اند. این رویکردها ابتدا در کشورهای پیشرفته و با هدف فراهم ساختن بستر مناسب تری برای حضور فعالانه تر زنان در اجتماع مورد توجه قرار گرفت و سپس چنین موضوعاتی به کشورهای دیگر نیز تسری یافت. امروزه ضرورت بازنگری در رویکردها و سیاست های شهری، با اهداف اصلاح بنیادی نابرابری جنسیتی مورد توجه قرار گرفته است. دستیابی به این موضوع، مستلزم ایجاد تعادل و برابری در فرایند تصمیم گیری، برای اطمینان از فرصت های برابر برای زنان و مردان است (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵، ۱۳۳). رویکردهای جنسیتی به فضاهای عمومی در شهرها در کشورهای مختلف با توجه به مقتضیات فرهنگی و اجتماعی، اقتصادی و سیاسی خاص هر جامعه به صورت مختلفی نمود داشته است که جمله موارد فوق الذکر، ضرورت تحقیق را نشان می دهد.

مبانی نظری

روانشناسی محیط

روان‌شناسی محیط شاخه‌ای از علم روانشناسی است که به رابطه تنگاتنگ انسان با محیط طبیعی و انسان ساخت می‌پردازد. در واقع می‌توان آن را علمی دانست که به «چگونگی یادگیری، پردازش، ذخیره و به کارگیری اطلاعات مربوط به یک محیط به وسیله مردم» مربوط است (رضازاده و همکاران، ۱۳۸۳، ۶۰). این رشته از طریق مطالعه عکس‌العمل انسان نسبت به محیط و عکس‌العمل محیط نسبت به انسان به ارزیابی فضا می‌پردازد. پروشانسکی روانشناسی محیطی را «رشته‌ای که با تعاملات و روابط میان مردم و محیط اطرافشان سر و کار دارد» تعریف کرده است. به عبارت دیگر، این علم، چگونگی تأثیر محیط‌های انسان ساخت مثل ساختمان‌ها و شهرها را بر رفتار انسان مورد مطالعه قرار داده (مک اندرو، ۱۳۸۷، ۱) و به رفتارهای مرتبط با محیط می‌پردازد. در این راستا مفاهیم مربوط به محیط و اولویت‌های زیبایی‌شناختی مورد مطالعه قرار گرفته و در قالب نقشه‌های رفتاری نشان داده می‌شود (معاونت فرهنگی و هنرهای شهری سازمان زیبا سازی شهر تهران، ۱۳۹۱، ۱۱). لنگ به نقل از کریک بیان می‌کند که روانشناسی محیطی مطالعه روانشناختی رفتار انسان به گونه‌ای است که به زندگی روزمره او در محیط کالبدی مرتبط باشد (لنگ، ۱۳۹۰، ۲۳).

محیط و انواع آن

محیط به هر آنچه که در پیرامون وجود دارد و بالقوه دارای قابلیت ارتباط با افراد است اطلاق می‌گردد، به عبارتی تمامی اطلاعاتی است که از اطراف برای فرد ارسال می‌گردد هرچند که فرد امکان دریافت تمامی این اطلاعات را نداشته باشد. محیط از عناصر مصنوع، طبیعی و ترکیب آنها تشکیل یافته است (زراعت دوست فرد، ۱۳۷۹، ۲۴). ویژگی‌های ساختاری محیط، تعیین‌کننده عملکرد آن است. بدین مفهوم که الگوی رفتاری و نقش‌های اجتماعی را بر ساکنان خود تحمیل می‌کند یا برخی الگوها و معیارهای رفتاری را تقویت و برخی دیگر را تضعیف می‌نماید (مرتضوی، ۱۳۸۰، ۲). در تقسیم‌بندی انواع محیط به دو نوع محیط اشاره می‌گردد یکی «محیط بالقوه برای رفتار انسان» و دیگری «محیط مؤثر» که این دومی محیطی است که فرد به آن توجه می‌کند و آن را مورد استفاده قرار می‌دهد (پورجعفر و همکاران، ۱۳۸۸، ۶۸).

رابطه انسان و محیط

انسان موجودی زنده است که بر محیط تأثیر گذار است و متقابلاً از محیط تأثیر می‌پذیرد. بر این اساس همواره این موضوع که نیازهای انسان عاملی است برای انتخاب فضا، رفتار در فضا و تأثیرگذاری بر فضا. همچنین تأثیر محیط بر رفتار در فضا و تأثیرات تغییرات محیط بر فرد، اهمیت بالایی در برنامه‌ریزی با هدف استفاده بهینه از فضا و ایجاد رفتارهای اجتماعی کنترل شده در فضا دارد. در واقع افراد عامل تغییر محیط هستند و نه پذیرنده صرف تأثیرات محیطی. این رویکرد، رابطه انسان را با محیط خود، پویا و دائم در حال تغییر می‌داند (رضازاده و همکاران، ۱۳۸۴، ۶۰). در زمینه تأثیر محیط بر رفتار

دیدگاه های متفاوتی مطرح است. توجه به رفتار انسان در «مقرهای رفتاری» ابتدا توسط راجر بارکر مطرح شد (مطلبی، ۱۳۸۰، ۵۴). بارکر به مشاهده و بررسی حرکات و فعالیت های افراد در محیط های واقعی و متفاوت می پردازد و در واقع نوعی رویکرد رفتار محور دارد (آلتمن، ۱۳۸۳، ۲۵۱). لنگ درباره رابطه محیط و رفتار انسان چهار موضع را مطرح می کند که در جدول ۱ نشان داده شده است. با توجه به تعاریف ارائه شده می توان اظهار داشت که رویکرد احتمال گرایی به ماهیت این پژوهش نزدیکتر می باشد.

جدول ۱: رابطه محیط و رفتار از دیدگاه لنگ

معیار بر رفتار اثر ندارد	رویکرد اختیاری	رویکردهای مربوط به رابطه محیط و رفتار
محیط تامین کننده رفتار انسان است. انسان بر اساس فرصت های رفتاری موجود عمل می کند.	رویکرد امکان گرایی	
محیط تامین کننده رفتار است. رابطه بین محیط و رفتار علی می باشد.	رویکرد جبرگرایی	
قابلیت های موجود در محیط زمینه ساز رفتار انسان است. ادراک محیط بر اساس نیاز ها و شایستگی فردی صورت می گیرد.	رویکرد احتمال گرایی	

محورهای روانشناسی محیطی

ادراک محیطی:

ادراک انسان از محیط از محوری ترین مقولات در روان شناسی محیطی است. ادراک محیطی فرآیندی است که از طریق آن انسان داده های لازم را بر اساس نیازش از محیط پیرامون خود برمی گزیند که همواره با شناخت انسان از محیط همراه است (مطلبی، ۱۳۸۰: ۵۲-۶۷).

مقر رفتاری:

یک مقر رفتاری یک واحد کوچک اجتماعی است که از تلفیق پایدار یک فعالیت و یک مکان به گونه ای حاصل می شود که در فرایندی منظم بتواند عملکردهای ضروری آن محیط رفتاری را برآورده سازد. برای توصیف کالبدی یک نظام رفتاری متشکل از مکان_رفتارهای متنوع و گوناگون در طراحی شهری و معماری، می توان دوگونه از مقر رفتاری که در فضاهای معماری و شهری با یکدیگر مرتبط نیز می باشند، یعنی "مکان" و "اتصال دهنده" را تشخیص داد. یک "مکان" موقعیتی است که در آن الگوهای رفتاری مستمر و پایدار به گونه ای متمرکز به وقوع می پیوندند، در صورتی که یک "اتصال دهنده" در برگیرنده آن گونه از رفتارهاست که حرکت بین مکان ها را ممکن می سازد. امروزه مشکل این است که در بسیاری از

طراحی ها و یا فضاهای موجود، اتصال دهنده ها در فضاهای شهری و معماری تنها به گونه ای طراحی گردیده اند که حرکت و جابه جایی را در خود پذیرا باشند، نه ایستایی و تمرکز را (مطلبی، ۱۳۸۰: ۵۲-۶۷).

کالبدی:

یکی از مهم ترین مباحث در تئوری های محیطی نقش محیط در شکل دهی به رفتار انسان یا اصطلاحاً "معینگری محیطی" است. آنچه که این جامورد بحث ما است، مفهومی از معینگری است که در ارتباط با محیط کالبدی مورد توجه است. "معینگری معماری" و یا به تعبیری جامعه تر "معینگری کالبدی" در یک تعریف ساده عبارتند از این معنا که با ایجاد دگرگونی ها در عناصر معماری محیط و یا توانش های آن می توان رفتار آدمی را به ویژه در سطح رفتارهای اجتماعی دگرگون ساخت (مطلبی، ۱۳۸۰: ۵۲-۶۷).

تاریخچه پارک های بانوان

از آنجا که پارک ها و فضاهای سبز شهری فضاهایی برای آرامش شهروندان محسوب می شوند و افراد برای رهایی از قید و بندهای زندگی به این مکان ها مراجعه می نمایند، ایجاد ایمنی، امنیت و آسایش فاکتورهای مهم در جذب شهروندان به پارک خواهد بود در این میان، پارک های بانوان به جهت اینکه قادرند فرصت های تفریحی با ارزشی را برای بانوانی که در شهرها زندگی میکنند، فراهم نمایند اهمیت بیشتری دارد چرا که پارک های بانوان فرصت هایی را برای ورزش، استراحت و سلامت بدنی و ذهنی زنان به وجود می آورد. همچنین جلوگیری از محرومیت اجتماعی، به وسیله دسترسی تمام زنان به امکانات و تسهیلات، رفع مشکلات اجتماعی، و به وجود آوردن مکان هایی آرام در شهر به منظور ارتقای سلامت ذهنی زنان، میتواند از عملکرد های دیگر پارک بانوان باشد (حاضری، ۱۳۹۳).

سابقه ایجاد پارک های بانوان به سال ۱۹۱۳، زمانی که زوجی به نام جیمز و مری هیل زمینی را در شهر هلنا در ایالت مونتانا آمریکا برای ایجاد پارک به شهرداری اهدا کردند بر می گردد. این پارک را می توان اولین پارک بانوان جهان محسوب کرد پارک بانوان میامی در سال ۱۹۹۲ در جهت بهبود کیفیت زندگی اجتماعی بانوان ساخته شد. این پارک ۱۵ هکتاری در کنار دریا، دارای آلاچیق و تسهیلات پیک نیک و محل بازی قبل از سال ۲۰۰۰ نیز مرکز کودکان بود. تاریخچه احداث پارک بانوان در ایران به یک دهه قبل بر می گردد. پارک بانوان بروجرد، اولین پارک ویژه زنان در ایران است. این پارک در سال ۱۳۸۰ در زمینی به مساحت بیش از ۴۰ هزار متر مربع طراحی و به بهره برداری رسید. مسوولان فرهنگی ارومیه نیز در ۱۷ اردیبهشت ماه سال ۱۳۸۸ موظف شدند که احداث پارک بانوان را در دستور کار قرار دهند. پارک بانوان بهار نیز در تبریز به سال ۱۳۸۶ افتتاح شد. در سمنان نیز پارک بانوان در بلوار ۱۷ شهریور سمنان راه اندازی شده است. نخستین بوستان بانوان تهران با مساحت ۲۷ کیلومتر مربع در بزرگراه آزادگان واقع است (تیله نوعی و دیگران، ۱۳۹۳).

روانشناسی فضاهای سبز

معمولا طراحان نیازهای روحی و جسمی و اجتماعی سنین مختلف مردم هر منطقه را در نظر گرفته و مطابق این احتیاجات پارک ها را طراحی می کنند. احتیاجات روانی افراد از محیط زیست، به متغیرهای گوناگونی از قبیل سن، طبقه اجتماعی، فرهنگ، تجربیات گذشته، هدف ها و روش زندگی روزانه مردم بستگی دارد. احتیاجات فردی و گروهی متأثر از عوامل فوق الذکر می باشد. به این ترتیب احتیاجات یک کودک و یک نوجوان و یک فرد بالغ با یکدیگر تفاوت دارد. (ربانی و دیگران، ۱۳۹۰: ۱۲۱).

تالکوت پارسونز کارکرد را مجموعه فعالیت هایی می داند که در جهت برآوردن یک نیاز یا نیازهای نظام با توجه به این دیدگاه انجام می گیرد پارسونز که کارکرد را بعنوان مجموعه فعالیتی در راستای برآوردن یک نیاز می داند می توان گفت پارک از جمله نیازهای یک شهر است و مراکز شهری برای برآوردن نیازهای خاص خود از جمله نیازهای روحی و روانی، اجتماعی و فرهنگی و غیره استفاده می کنند. پس با این تفاسیر پارک برای یک اجتماع دارای کار کرد می باشد در صورتی که مدیران و فضاهای سبز شهری بتوانند از طریق نظارت اجتماعی و اتخاذ تمهیدات مختلف، اطمینان مردم را برای گذران اوقات فراغت در پارک ها و به وجود آمدن نظم و انسجام اجتماعی در پارک ها جلب نمایند و مردم را در ساعات مختلف روز برای فعالیت های مختلف اجتماعی نظیر ورزش، مصاحبت و معاشرت دوستان و خانواده و امور فرهنگی و ... به محوطه ی فضاهای سبز عمومی جذب نمایند. بهره وری اجتماعی فضاهای سبز شهری ارتقاء می یابد. برای این منظور ضروری است این مکان ها واجد شرایط و معیارهای مدیریت پارک ها باشد. (ربانی و دیگران، ۱۳۹۰: ۱۲۵).

رویکرد جهانی در خصوص ساختار اجتماعی و روان شناختی فضاهای سبز شهری

در گذشته تصویری محدود از فضاهای باز و سبز وجود داشت؛ به طوری که این فضاها محدود به باریکه ای از آب، (Choay, 1999: 11). فواره، چند بوته گل و باغچه می شد نداشتن چارچوب و رویکردی جامع در این خصوص باعث می شد که موضوع فضاهای باز و سبز شهری و تأثیرات آنها بر سازوکار آدمی به ندرت مورد توجه قرار بگیرد (امیر یاراحمدی، ۱۳۷۸: ۱۱۶). ولی امروزه در جهان رویکرد به فضای سبز شهری به عنوان یک الگوی فضایی دامنه وسیعی یافته است. فضای سبز شهری در کنار دیگر کارکردهای فضای شهری در کلانشهر های کشورهای مختلف، پراکنش هایی را در این فضاها شکل می دهد؛ به طوری که این نوع فضاها در این کشورها در کنار دیگر کارکردها توانسته پویایی اجتماعی، فرهنگی و روانی شهروندان را سبب شود.

امروزه رویکرد به فضای سبز در کلانشهرهای اروپایی، رویکردی تلفیقی از ساختارهای مدرن و به وجود آوردن حس نوستالژیک در این محیط هاست. ساخت و طراحی فضای سبز، از فضای کالبدی محض دور شده به طوری امروزه بر این فضا به عنوان مکانی مناسب که می تواند آثار اجتماعی، فرهنگی و روان شناختی مثبتی داشته باشد تأکید می شود (مدنی

پور، ۱۳۸۰: ۶۶-۸۸). میزان تأثیر روان شناختی و اجتماعی فضاهای سبز شهری بر شهروندان به یکی از مباحث مهم و کاربردی در دیگر کشورها تبدیل شده، به طوری که هر ساله مساحت زیادی از زمین های شهری آنها به این کاربری بسیار مهم اختصاص در کشور شیلی هر ساله ۲۰ هزار هکتار داده می شود. مثلاً زمین زیر پوشش فضای سبز قرار می گیرد؛ زیرا به اهمیت آن و تأثیرات مطلوبی که بر اجتماع و فرهنگ مردم دارد پی برده اند (شاهوردیان، ۱۳۸۳: ۱۴). بنابر این امروزه می توان فضاهای سبز شهری در کشورهای مختلف را به عنوان یکی از موضوعات اصلی در تکامل و پویایی اجتماعی و روان شناختی شهروندان در قرن حاضر بازشناخت.

تأثیرات روانشناختی پارک ها بر شهروندان

فضاهای سبز می تواند خدمات اجتماعی و روانی بسیار زیادی ارائه دهد. نقش گسترده این فضاها در تمدد اعصاب بر کسی پوشیده نیست تا حدی که بحث پارک درمانی به عنوان یک نسخه سلامت بخش شناخته می شود. از اقدامات موثری که در سال های گذشته از رونق بیشتری برخوردار شده است، اختصاص فضاهای خاص ورزشی در پارک ها و یا راه اندازی نرمش های صبحگاهی گروهی خصوصاً برای میانسالان است (یزدی بحری و همکاران، ۱۳۹۴: ۵). که این اقدام علاوه بر تأثیر مثبت بر جسم، سبب بالابردن سطح هوشیاری، روحیه عمومی فرد و احساس انرژی و شادابی می شود. به طور کلی تأثیرات روانشناختی پارک ها بر شهروندان را می توان به طور خلاصه اینگونه بیان کرد:

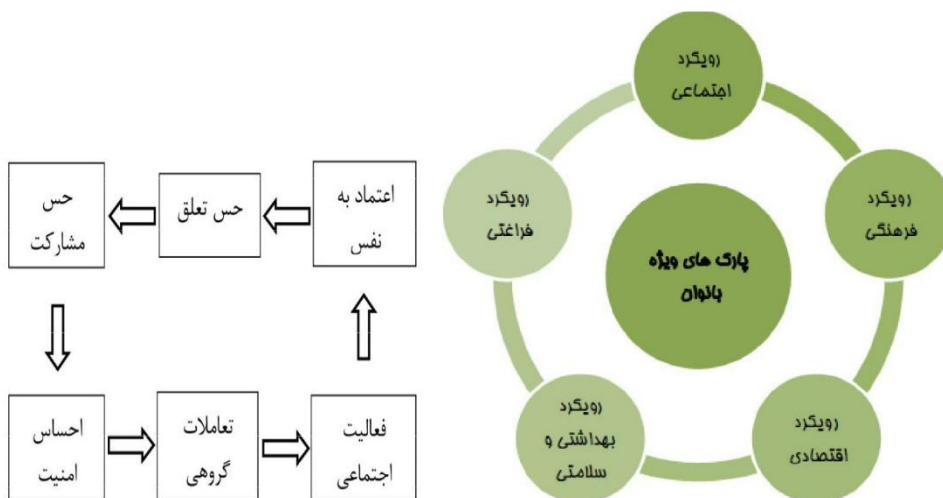
۱. ایجاد آرامش روحی
۲. تأثیر مثبت در سلامت جسمی و بدنی افراد
۳. ارتقای کارایی و راندمان عملکردی (افزایش بهره وری
۴. حل چالش ها و تنگناهای افراد از طریق تبادل افکار، مشورت های دوستانه و... در کانون های رسمی و غیر رسمی مستقر در پارک ها
۵. تأثیر بر روی رفتار انسان ها و پویایی ذهنی و رفتاری آن ها (یزدی بحری و همکاران، ۱۳۹۴: ۵).

پارک بانوان

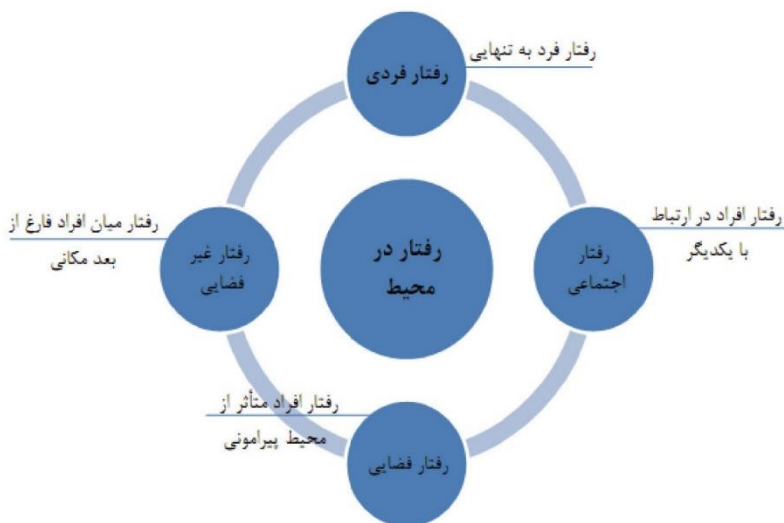
با توجه به محدودیت هایی که برای استفاده آزادانه، راحت و ایمن از فضاهای شهری برای زنان وجود دارد، اخیراً ایجاد پارک های شهری مختص بانوان برای افزایش حضور زنان در فضاهای سبز و باز شهری و بهره مندی از مزایای این پارک ها در سلامت جسمی و روانی زنان مورد توجه قرار گرفته است. در داخل کشور احداث پارک های بانوان در دهه هشتاد، بر اساس بند چهاردهم سند چشم انداز در دستور کار شهرداری ها و شوراهای شهر در سرتاسر کشور قرار گرفت. در شرح خدمات پارک های بانوان آمده است که این پارک ها بایستی دارای عملکرد منطقه ای بوده و بلاعارض و دارای خصوصیات جغرافیایی، اقتصادی و راه های ارتباطی مناسب باشند. رعایت امنیت اجتماعی، محصور بودن، مشرف نبودن ساختمان های اطراف به پارک های زنان از ویژگی های اصلی این مراکز است (حیدری و همکاران، ۱۳۹۲، ۲۳).

بر این اساس از دهه هشتاد تاکنون نمونه متعددی از پارک های ویژه بانوان در شهرهای مختلف کشور اجرا شده و به بهره برداری رسیده است. احداث پارک های ویژه بانوان تنها منحصر به کشور ایران نیست و تا کنون تجربیات مختلفی در کشورهای مختلف در این زمینه انجام شده است. احداث این پارک ها منتقدان و موافقی دارد که هر کدام از ابعاد به بررسی این موضوع و اثرات پارک های بانوان پرداخته اند. هدف اصلی حامیان پارک های شهری استفاده از همه ظرفیت های جامعه برای حضور زنان عنوان گردیده است و نه جداسازی زنان از مردان، اما با این حال بسیاری از فعالان حقوق زنان به چنین طرح هایی خوشبین نیستند و تمایز این پارک ها را نوعی تبعیض می دانند (هاشمی تپله نویی و همکاران، ۱۳۹۳، ۵۰).

عمده انتقادات وارد بر پارکهای شهری بر جداسازی جنسیتی به جای زمینه سازی برای حضور برابر زنان در کنار مردان متمرکز گردیده است، انتقاداتی بر اجرای پارک های بانوان به عنوان فضایی اختصاصی وارد شده است؛ از جمله اینکه پارک محلی است عمومی و از این منظر اختصاص یک پارک به قشری خاص چیزی جز نقض غرض نیست و یا اینکه ایجاد پارک بانوان به مفهوم جداسازی جنسیتی است که عامل کاهش اعتماد به نفس زنان و چیرگی بیشتر مردان بر آنها است و همچنین ایجاد پارک مخصوص بانوان نشان از وجود مشکلی به لحاظ اجتماعی در سایر پارک های شهری است (مطلبی، ۱۳۸۸، ۲۱). در کنار تمامی انتقادهای وارد بر جداسازی جنسیتی در پارک های شهری، نتایج حاصل از بررسی محققانی که در این زمینه فعالیت داشته اند نشان از وجود رضایت نسبی از اختصاص چنین فضاهایی به بانوان دارد (برای نمونه: حبیب و همکاران، ۱۳۹۰-حسینی و سمیعی پور، ۱۳۹۶-هاشمی تپله نویی و همکاران، ۱۳۹۳-گلی و همکاران، ۱۳۹۲) بانوان در مجموع نسبت به اینکه فضاهایی اختصاصی در اختیار داشته باشند ابراز رضایت نموده اند و این فضاها را در ارتقا سلامت جسمی و روحی خود موثر دانسته اند. این قبیل اظهارات موجب شده است تا رویکرد احداث پارک های ویژه بانوان همچنان اعتبار خود را حفظ نموده و با جدیت در شهرهای مختلف پیگیری شود.

نمودار ۱: (سمت راست) رویکرد چند جانبه نگر به پارک های ویژه بانوان و نمودار ۲: (سمت چپ) رویکرد اجتماعی به پارک بانوان؛ منبع: حبیب و همکاران، ۱۳۹۰: ۸۱).

نمودار ۳: انواع رفتار در محیط، منبع: لطیفی و سجادی، ۱۳۹۴

بررسی هایی که توسط محققان در این رابطه انجام شده است نیز موید اهمیت نقش اجتماعی این پارکها است. رفیعیان و همکارانش (۱۳۸۷) در پژوهشی به سنجش شاخص های موثر بر مطلوبیت فضاهای عمومی شهری از منظر زنان اقدام کرده اند. نتایج تحقیق نشان داد که از نظر زنان دو شاخص اجتماع پذیر بودن فضا و نظارت اجتماعی در آن بیشترین

ارتباط را با میزان مطلوبیت فضای عمومی شهری دارد. زنان با داشتن فضایی که نسبت به آن بیگانه نباشند و محیط را از آن خود بدانند در انجام فعالیت های فردی و گروهی در محیط سهیم می شوند و با داشتن تعلق به محیط، مکان و سهم آنان از محیط به آرامش خاطر می رسند. با رسیدن به حس امنیت در جامعه با افراد و گروه های دیگر به تعامل رسیده و در آن محیط اقدام به کسب مهارت و انجام فعالیت های اجتماعی می نمایند و در نهایت حس اعتماد به نفس در آنان افزایش می یابد (حبیب و همکاران، ۱۳۹۰، ۸۱). در نمودار ذیل چرخه مولفه های دخیل در فعالیت های اجتماعی در پارک های شهری نشان داده شده است. همانطور که در این نمودار مشخص است افراد با شرکت در فعالیت های اجتماعی خود نیز تحت تأثیر قرار گرفته و ویژگی هایی همچون اعتماد به نفس، حس تعلق و احساس امنیت در آنها تقویت می گردد.

جدول ۲: معیارهای عملکردی پارک بانوان بر اساس الگوهای رفتاری جامعه زنان ایرانی منبع: حبیب و همکاران، ۱۳۹۰: ۸۱

توانمندسازی فکری و فرهنگی بانوان افزایش رشد و پویایی بانوان در زمینه فرهنگی تأکید بر شعائر ملی - مذهبی و احترام به مقام و حقوق بانوان	تأمین نیاز بانوان از دیدگاه فرهنگی
مشارکت اجتماعی بیشتر زنان افزایش رشد و پویایی بانوان در زمینه اجتماعی افزایش کیفیت زندگی فردی و خانوادگی و بستر محیطی افزایش حس امنیت افزایش اعتماد به نفس افزایش حس تعلق	تأمین نیاز بانوان از دیدگاه اجتماعی مشارکتی
امکان تحرک فیزیکی بیشتر بانوان گذران اوقات فراغت با حس امنیت بیشتر برای بانوان به همراه کودکانشان	تأمین نیاز بانوان از دیدگاه فراغتی - تفریحی
افزایش شادابی، نشاط و سرزندگی در بعد روحی- روانی رفع افسردگی زنان خصوصا زنان خانه دار	بهداشت روحی- روانی
افزایش شادابی، نشاط و سرزندگی و تندرستی در بعد جسمانی جلوگیری از رشد پوکی استخوان در زنان ایرانی جلوگیری از ریزش مو و حفظ سلامت آن	بهداشت جسمانی
ایجاد اشتغال برای بانوان جهت تصدی امور پارک ایجاد اشتغال برای بانوان یا کار آفرینی داخل پارک و مشارکت مردمی	تأمین نیاز بانوان از دیدگاه اقتصادی

پارک های بانوان بستری برای امنیت ، آسایش و تعاملات اجتماعی

زنان با داشتن فضایی که نسبت به آن بیگانه نباشند و محیط را از آن خود بدانند (حس تعلق) در انجام فعالیت های فردی و گروهی در محیط سهیم می شوند (حس مشارکت) و با داشتن تعلق به محیط مکان و سهم آنان از محیط به آرامش

خاطر می رسند (حس امنیت) و با رسیدن به حس امنیت در جامعه با افراد و گروه های دیگر به تعامل رسیده و در آن محیط اقدام به کسب مهارت و انجام فعالیت های اجتماعی می نمایند و در نهایت حس اعتماد به نفس در آنان افزایش می یابد. یکی از عوامل موثر در رفتارهای اجتماعی تاثیر حضور دیگران می باشد. این تاثیر بسته به نوع ارتباط افراد و تعداد آنها متغیر می باشد. در خصوص نوع ارتباط افراد بی واسطه بودن یا واسطه داشتن آنها مدنظر است. قضاوت اجتماعی کسانی که با فرد ارتباط نزدیک تر دارند بیش از آنهایی که ارتباط کمتری دارند تاثیر گذار است. تقسیم بندی هایی در خصوص جنسیت سن و... افراد وجود دارد. پس در ابتدا تفاوت هایی در بین گروه های خاص وجود دارد که این تقسیم بندی ها انجام شده. این نگاه تبعیض گذاری و یا تفکیک جنسیتی نیست بلکه تفکیک گروهی به لحاظ آگاهی به تمایزات و تفاوت های آنهاست. برای مثال گروه زنان گروه مردان گروه نوجوانان گروه زنان یا مردان بالای بیست سال گروه های زنان دار شاغل هنرمند ورزشکار و... بنابراین افراد تقسیم بندی شده در یک گروه شباهت ها و ارتباطات نزدیک تری با گروه خود دارند حال آنکه با توجه به دید مذهبی اگر زنان در محیطی که تعلق به آنان است در کنار یکدیگر قرار گیرند (تاثیر حضور دیگران) حس آرامش و امنیت اجتماعی بیشتری را درک خواهند کرد رفتار انسان در شرایط گروهی کاملاً متفاوت تراز زمانی است که تنهایی باشد. انسان زمانی که در شرایط گروهی قرار می گیرد عرصه برای انجام مشارکت های اجتماعی و حضور آنان در اجتماع فراهم می گردد (ملا حسینی و رحمانی قصبه، ۱۳۹۵: ۱۱).

رویکرد جنسیتی و معیارهای کیفی افزایش تعاملات اجتماعی زنان در پارک ها

وقتی به شهر از چشم انداز جنسیتی نگاه می کنیم، یکی از تفاوت های اصلی و تاثیر گذار بر ما، فضاهای شهری در اصطلاح زنانه و مردانه است، لذا ضروری است که در طراحی فضاهای جنسیتی به گسترش حضور پر مسئولیت زنان در خانواده و اجتماع توجه شود، به طوری که زنان مرکز برنامه ریزی شهری شوند. در میان انواع بی عدالتی ها و تبعیض ها، عدالت جنسیتی موضوعی بوده است که در تمام اعصار به حاشیه رانده شده است. تفاوت بین زن و مرد و دیدگاه های پدر سالارانه نه تنها در شهرسازی بلکه در بسیاری از موارد موجب شده است تا زنان حقوق خود را انکار کنند؛ این در حالی است که نقش کلیدی آنها در عرصه های مختلف بروز یافته است. در نیمه دوم قرن بیستم موضوع عدالت جنسیتی مورد توجه بیشتری قرار گرفت به صورتی که نقش زنان و تبعیض های وارده بر آنها در روند توسعه پایدار شهری بیشتر نمایان شد. بدین سان رسیدن به شناخت درست نسبت به نقش زنان اولین گام در دست یابی به عدالت جنسیتی بوده است. (توکلی هفشجانی، ۱۳۹۳) لذا فضاهای شهری باید امکان دسترسی همه گروه ها را فراهم آورده و عرصه ای برای حضور تمام استفاده کنندگان و محملی برای بروز انواع فعالیت ها باشد اما رویکرد جنسیتی در طراحی و برنامه ریزی فضاهای شهری مبتنی بر نیاز های مردان به ایجاد فضاهای مردانه منجر شد. به لحاظ تاریخی، معماری و برنامه ریزی شهری، فعالیت مردانه تلقی شده که خود فضاهای شهری را به فضاهایی جنسیتی تبدیل کرده است. گویی علایق و نیازهای مردان، جهانی و در برگیرنده هر دو جنس است، به طوری که که تا سال ۱۹۷۰، برنامه ریزی شهری دچار نوعی کوری جنسیتی بوده است (رضازاده، ۱۳۸۹).

شناسایی مولفه های موثر بر میزان افزایش تعاملات اجتماعی زنان در پارک ها میتواند در درک وضعیت موجود پارک های بانوان، راهبرد های آتی جهت ارتقا سطح کمی و کیفی محیط و همچنین ارائه پیشنهادات جهت ارتقا تعاملات اجتماعی موثر واقع شود. در تحقیقی که کرنیچن در سال ۲۰۰۴ انجام داد پارک را به عنوان یک فضای عمومی در تجربیات مثبت و منفی زنان معرفی می کند. او معتقد است فعالیت های سرگرمی زمانی که فرصتی برای تعاملات اجتماعی و ارتباطی ایجاد کند، معنی می گیرد. به طور کلی او مصاحبت، انس، حمایت احساسی و ایمنی را به عنوان مزایای پارک برای بانوان برشمرد (Krenichyn, ۲۰۰۶). استفاده زنان از فضای عمومی در کشورهای غربی با مسائلی همچون امنیت گره خورده است و طرح فضاهای تفکیک شده بیشتر از منظر افزایش امنیت قابل درک است. در کشورهایی نظیر ایران که روابط زن و مرد بر اساس ویژگی هایی فرهنگی نظیر محرمیت و حجاب نیز تعریف شده تفکیک فضاها و تعریف پارک های بانوان علاوه بر امنیت دلایل دیگری چون راحتی، آزادی عمل بیشتر، امکان برداشتن حجاب و ورزش نیز قابل درک است. پس از مطالعه پیشینه موضوع مرتبط با زنان و پارک، میتوان مولفه های کیفی افزایش تعاملات اجتماعی زنان در پارک های بانوان را شامل امنیت، راحتی، فضاهای گفتگو، فضاهای سبز دانست.

بحث

اثرات جامعه شناختی ناشی از گسترش پارک های شهری بر شهروندان

روابط اجتماعی در فضا و زمان اتفاق می افتد، مجاورت می تواند علت شروع رابطه اجتماعی باشد اما شرط کافی نیست و میزانی از تجانس برای حفظ این روابط لازم است. ساختار فیزیکی و تقسیمات عملکردی فضا ممکن است گشاینده یا محدود کننده فرصت ها برای ارتباط باشند (طالبی، ۱۳۸۴). فضاهای سبز از جمله فضاهایی هستند که حس مکان اجتماعی را القا می کنند، به انسان اجازه می دهند که از دیگران بیاموزد؛ فرصت هایی پدید می آورند که ارزش های فردی و اجتماعی خود را بروز دهند. بطور کلی فضای سبز به استفاده کنندگانش این امکان را می دهد که احساس آزادی و استقلال کنند، بطوری که در فضای خانه یا فضای کار چنین چیزی امکان ندارد. فضای سبز محیط طبیعی را به داخل محیط شهری می برند و فضای خشن و بافت مصنوعی شهر ساخته شده را به محیطی آرامش بخش و نشاط آور تبدیل می کنند و با رنگ های چشم نواز، نواهای گوش نواز و هوای پاکیزه، روح آدمی را برای مقابله با دشواری های شهری آماده می کند (بهرام سلطانی، ۱۳۸۱). فضای سبز بین اعضای اجتماع و محیط طبیعی پیرامون رابطه مستحکمی برقرار می کنند؛ به این ترتیب شهر را قابل سکونت تر و تحمل پذیرتر می کنند (اشرفی، ۱۳۷۷). اجماع و جامعه متشکل از تعداد افرادی تحت عنوان جمعیت است که در مکان های خاص و با ویژگی های جغرافیایی خاص زندگی می کنند. اما امروزه شهرها بصورت اجماع مصنوعی که جمعیت آن بصورت مکانیکی و روزمرگی در ارتباط با هم هستند در آمده است در این میان عوامل و مکانی که میتواند این محیط مکانیکی را از این حالت خارج کند، فضای سبز است (رهنمایی، ۱۳۸۶).

جنبه ها و تاثیرات روانی

نقش گسترده فضای سبز در تمدد اعصاب بر کسی پوشیده نیست. تا حدی که بحث پارک درمانی بعنوان یک نسخه سلامت بخش شناخته می شود. سلطان دوست اظهار داشت که بو و رنگ گیاه بعنوان پارامترهای مهم در طراحی گیاهی نقش بسزایی دارند و در انتخاب نوع گیاهان باید حتما مدنظر قرار گیرند زیرا این پارامترها حتی می توانند تاثیرات خوشایندی در محیط بگذارند. بخش عمده ای از پارک ها ممکن است به کاشت اختصاص پیدا کند و فضای باز برای تجمع در آن کمتر دیده شود. از جمله اقدامات مشهود و موثر که در سال های گذشته از رونق بیشتری برخوردار شده است، اختصاص فضاهای خاص ورزشی در پارک ها و یا راه اندازی نرمش های صبحگاهی گروهی بخصوص برای میانسالان است. همچنین از طریق کاشت درختان به سادگی می توان یکنواختی خسته کننده برخی از چشم اندازها را اصلاح کرد و با چشم اندازهای نازیبا را از معرض دید خارج کرد. یک نوع ارتباط سه محوری بین رنگ، انسان و طبیعت وجود دارد که هر اندازه این ارتباط متعادل تر و متناسب تر باشد، از لحاظ روانی برای انسان مفیدتر خواهد بود. انتخاب غلط و نابجای رنگ موجب بد نشان دادن یا بی خاصیت شدن آن می شود که اصطلاحا مرگ رنگ نامیده می شود (برناتسگی، ۱۳۷۲).

عملکرد اجتماعی

ترمیم، بازسازی و توسعه پارک ها بعنوان یک پروژه توسعه ای بر امنیت اجتماعی ساکنان آن تاثیر گذار است. ایجاد مکان هایی برای ورزش، تفریح، در جهت سالم نگهداشتن سلامتی انسان و در دسترس بودن فضاها برای همه ساکنان شهر و بوجود آوردن محیط های آرام در شهر می تواند بعنوان عاملی مهم در جهت سلامتی اجتماعی و روانی عمل کند (Scottish, 1981). در بیشتر بحث ها بر پارک ها و فضای سبز شهری به عنوان یک راهکار بسیار مهم که می تواند کیفیت زندگی اجتماعی شهری را بالا ببرد، تاکید شده است (G. Girardet, 1992). فضای سبز می تواند خدمات اجتماعی و روانی بسیار زیادی ارائه دهد و به عنوان عاملی که می تواند نقش بسیار مهمی در توانمند ساختن شهرهای جدید و همچنین ساکنان آن ها داشته باشد عمل کند (Ulrich, 1981).

بطور کلی می توان تاثیرات روانشناختی پارک ها را بر شهروندان بصورت زیر بیان کرد:

۱- ایجاد آرامش روحی

علاوه بر آثار روحی و روانی و آرامش که در اثر قرارگیری در طبیعت و نظاره گری فضای سبز حاصل می شود، از نظر علمی می توان به فتونسید اشاره کرد. درختانی که از خود ماده فتونید در فضا رها می کنند باعث حس شادابی و فرح بخشی در انسان می شود به گونه ای که این ماده می تواند تعادل بین دو نیمکره مغز را به خوبی برقرار سازد و حالت طبیعی و آرام بخش برای انسان فراهم سازد (علیزاده، ۱۳۸۱).

۲- تاثیر مثبت در سلامت جسمی و بدنی افراد

مردم در جوامع صنعتی تا حدی ورزش را نادیده می گیرند؛ برای بسیاری از افراد فعالیت بدنی جایی در کارهای روزانه ندارد در نتیجه برای اینکه این افراد به فعالیت های بدنی بپردازند باید بیش از پیش آن ها را ترغیب کرد. محیط های جذاب از جمله فضاهای سبز می تواند مردم را تشویق به شرکت در چنین فعالیت هایی کند از پژوهش های انجام شده چنین بر می آید که محیط های سرسبز به عنوان مکانی برای این فعالیت های تفریحی بر مکان های ساخته شده رجحان دارند. (گروه توسعه، ۱۳۸۲). راجرز در تحقیقی که در زمینه اثرات روانی درختان و فضای سبز بر دوره بهبود بیماران در یک بیمارستان انجام داد به این نتیجه رسید که فضای سبز می تواند دوره بستری بیماران را کوتاه کند (مجنونیان، ۱۳۷۴).

۳- ارتقای کارایی و راندمان عملکردی (افزایش بهره وری)

زندگی در شهرها بطور کلی در دنیای مدرن باعث مکانیکی شدن زندگی انسان گردیده است و اوقات فراغت را برای انسان کم کرده است، بنابراین مجبور به استفاده بهینه از این فرصت می شود و بهترین مکان برای انجام این کار فضای سبز شهری است؛ زیرا با قرارگیری اینگونه فضاها، انگیزه زندگی افزایش و متعاقب آن کارایی و راندمان عملکردی افراد نیز افزایش می یابد.

۴- حل چالش ها و تنگناهای افراد از طریق تبادل افکار، مشورت های دوستانه و... در کانون های رسمی و غیررسمی مستقر در پارک ها و فضای سبز.

۵- تاثیر بر روی رفتار انسان ها و پویایی ذهنی و رفتاری آن ها.

۶- ماندن افراد در وضعیت فیزیکی و روحی مناسب از طریق حضور مستمر در فضای سبز مانند نرمش، ورزش و.... در این فضاها.

نتیجه گیری

آنچه که در این مقاله بررسی گردید مروری بر نحوه پیدایش علم روان شناسی محیطی در رابطه با فضای پارک بانوان بود. در این مقاله سعی شد تا با توجه به محدودیت در ظرفیت نگارش این مقاله تنها کاربرد چند مفهوم شاخص در روان شناسی محیطی به طور مختصر مورد توجه قرار گیرد، اما نویسنده اذعان دارد که به واسطه گسترش این علم و کاربرد آن در معماری و طراحی شهری نیاز به بررسی سایر مفاهیم نیز ضروری به نظر می رسد.

پارک بانوان از لحاظ فضای سبز و منظر طبیعی دارای ویژگی های بالقوه ای است که باعث شده به این پارک طراوت ویژه ای ببخشد. این ویژگی علاوه بر اینکه بانوان را ترغیب به حضور و استفاده از پارک می کند، از نظر استفاده کنندگان آن تاثیر زیادی در افزایش تعاملات آنان با دیگران دارد. تنوع امکانات ورزشی و تفریحی سهم زیادی در افزایش روحیه نشاط

و شادابی بانوان در پارک بانوان جهان داشته و این روحیه یکی از عوامل تاثیر گذار در افزایش ارتباط و تعاملات بانوان با یکدیگر شده است. با توجه به اینکه پارک بانوان مکانی امن برای بانوان قلمداد می شود و آنها با آزادی در پوشش ساعات خود را گذران می کنند از راحتی و آسایش خوبی برخوردارند. آنان همچنین در فضایی کاملاً زنانه اوقات خود را میگذرانند. از نظر استفاده کنندگان این فضا، این دو ویژگی در برقراری ارتباط با یکدیگر تاثیر گذار است.

در ادامه با توجه به اهداف مشخصه پژوهش حاضر و طبق مطالعات صورت گرفته. در ابتدا عوامل جذب و دفع کننده در پارک های بانوان و سپس به ارائه پیشنهادات جهت افزایش تعاملات اجتماعی بانوان می پردازیم.

جدول ۳: عوامل جذب کننده و دفع کننده در پارک های بانوان عوامل دفع کننده:

عوامل جذب کننده	عوامل دفع کننده
آزادی بیشتر بانوان نسبت به فضاهای تفریحی دیگر	نبود فضاهای مطالعه
وجود آرامش در پارک بانوان	نبود حصار مناسب اطراف پارک بانوان
مکانی جهت گفتمان آزادانه بانوان با یکدیگر	دید ساختمان های اطراف به پارک بانوان
یافتن دوست و هم صحبت	عدم اعتماد به بانوان در پارک بانوان
آزادی در پوشش بانوان	عدم رعایت نظافت مناسب
در امان بودن از نگاه های مردان	برخورد نامناسب موقع بازرسی
در امان بودن از متلک های خیابانی و مزاحمت ها	نبود پیست های دوچرخه سواری
انجام آزادانه حرکات موزون در پارک بانوان	نبود رستوران و کافی شاپ مناسب
ایجاد زمینه مشارکت در فعالیت های گروهی	نبود فضای بازی کودکان
تقویت روحیه نشاط و شادابی در پارک بانوان	برخورد نامناسب حراست و پرسنل

پیشنهادات زیر جهت تشویق بانوان به گفتگو و افزایش تعاملات اجتماعی آنها با رویکرد روانشناسی محیط در پارک های بانوان ارائه شده است.

۱- تعداد صندلی ها در مسیرهای عبور بانوان زیاد شود و همچنین آلاچیق هایی در مسافت های مشخص جهت گفتمان بانوان نصب شود.

۲- ارتقای کیفیت پیاده راه ها در پارک که آنها را جهت حرکت تشویق می کند و موجب ارتقا تعاملات و روابط اجتماعی ایشان شود.

۳- جهت اطمینان و امنیت خاطر بانوان، دیوار های پارک حد المقدور بلند در نظر گرفته شود.

۴- فضاهایی که جهت استراحت و فضاهای نشستن تعبیه شده است بهتر است چیدمان مناسب مبلمان و همچنین استفاده از فرم و مصالح مناسب انتخاب شود تا ضمن افزایش دعوت کنندگی، احساس آرامش در بانوان ایجاد کند.

۵- ارتقای کیفیت رستوران ها، کافی شاپ ها، فضاهای کودک و فضاهای مطالعه موجود در پارک های بانوان

۶- یکی از مهم ترین عواملی که می تواند در افزایش تعاملات اجتماعی بانوان تاثیر بسزایی داشته باشد برگزاری کلاس های آموزشی و ورزشی در پارک های بانوان است.

منابع

۱. امیریاراحمدی، محمود، (۱۳۷۷)، به سوی شهرسازی انسانگرا، شرکت پردازش و برنامه شهری، شهرداری تهران.
۲. ایزدی، ملیحه. محمدی، جمال. طاهری، طهرا. شیرخانی، حسنیه (۱۳۹۵)، واکاوی مطلوبیت شهر فضاهای شهری از دیدگاه زنان؛ منطقه ۴ اصفهان، مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۴۲، صص ۱۲۷-۱۴۴.
۳. آلمن، ایروین، (۱۳۸۲). محیط و رفتار اجتماعی، خلوت، فضای شخصی، قلمرو و ازدحام، (علی نمازیان مترجم). تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
۴. برناتسگی، آ، (۱۳۷۲) اکولوژی درختان و حفاظت از آن ها، تاثیر فضای سبز در تندرستی جسمی و روحی جوامع شهری (هنریک مجنونیان، مترجم)، بخش پنجم، جزء سوم، دفتر تحقیقات زیست محیطی.
۵. پورجعفر، محمدرضا؛ تقوایی، علی اکبر؛ وصادقی، علی رضا. (۱۳۸۸). خوانش تأثیر سامان دهی «محورهای بصری بر ارتقاء کیفیت محیط» فضاهای عمومی شهری، دوفصلنامه مدیریت شهری، ۲۴، ۶۵-۸۰.
۶. حاضری، صفیه (۱۳۹۳)، بررسی ارزیابی کارکرد و موقعیت پارک های بانوان مورد نمونه: شهر تبریز. چهارمین همایش علمی سراسری دانشجویی جغرافیا، تهران.
۷. حیدری، رحیم، حاضری، صفیه، روستایی، شهرپور، آربونی، زهرا (۱۳۹۲)، ارزیابی تناسب عملکردی پارک های بانوان با استفاده از مدل *AHP*: کلانشهر تبریز، فصلنامه مطالعات برنامه ریزی منطقه ای، سال سوم، شماره ۱۲، صص ۲۱-۳۴.
۸. حبیب، فرشته، لقایی، حسنعلی، جامعی فرد، محبوبه، موسوی فاطمی، حسین (۱۳۹۰)، پارک های موضوعی بانوان با رویکرد چند جانبه نگر، مجله ارمانشهر، شماره ششم، صص ۷۵-۸۶.
۹. رفیعی، آرزو، (۱۳۹۴)، جایگاه روانشناسی محیطی در طراحی فضاهای شهری، کنفرانس بین المللی انسان، معماری، عمران و شهر، تبریز، مرکز مطالعات راهبردی معماری و شهرسازی.
۱۰. رضا زاده، راضیه، محمدی، مریم (۱۳۸۷)، طراحی فضای محله ای با تکیه بر رویکرد عدالت جنسیتی و چارچوب اصول اخلاق مراقبتی، فصلنامه هنر، سال اول، شماره دوم، صص ۵۵-۷۲.
۱۱. رضازاده، راضیه؛ عباس زادگان، مصطفی؛ و گلچین فر، صهبا. (۱۳۸۴). عوامل مؤثر بر تعامل اجتماعی در فضاهای باز شهری شهرداریها، ۷۲، ۵۸-۶۱.

۱۲. ربانی، رسول، نظری، جواد، مختاری، مرضیه (۱۳۹۰)، تبیین جامعه شناختی کارکرد پارک های شهری: مطالعه موردی پارک های شهر اصفهان، نشریه مطالعات و پژوهش های شهری منطقه ای، ۳(۱۰)، ۱۳۴-۱۱۱.
۱۳. رفیعیان، مجتبی، ضابطیان، الهام (۱۳۸۷)، درآمدی بر فضاهای امن شهری با رویکرد جنسیتی، جستارهای شهرسازی، شماره ۲۴، صص ۴۸-۵۵.
۱۴. رهنمایی؛ محمدتقی و اشرفی، یوسف (۱۳۸۶)؛ فضاهای عمومی شهر و نقش آن در شکل گیری جامعه مدنی از دیدگاه برنامه ریزی شهری، فصلنامه انجمن جغرافیایی ایران، سال پنجم، شماره ۱۴ و ۱۵، صص ۲۳-۴۶.
۱۵. زراعت دوست فرد، مهتاب. (۱۳۷۹). طراحی یک مرکز محله با توجه به تأثیر معماری بر رفتار، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۶. علیزاده، ژیلا، (۱۳۸۱)، تحلیلی بر نقش اقتصادی درختان در فضاهای شهری، پیام سبز، شماره ۱۳ و ۱۴،
۱۷. علی پور، رضا (۱۳۹۴)، بررسی تاثیر پارک های موضوعی بانوان در افزایش تعاملات اجتماعی زنان در جامعه (نمونه موردی پارک بانوان باغ جهان کرج)، اولین کنفرانس سالانه پژوهش های معماری، شهرسازی و مدیریت شهری.
۱۸. شاهوردیان، مرضیه (۱۳۸۳)، بررسی عوامل موثر در حفظ و نگهداری پارک ها و فضاهای سبز، مجله شهرداری ها، سال ششم، شماره ۶۷، تهران.
۱۹. لنگ، جان. (۱۳۹۰). آفرینش نظریه معماری نقش علوم رفتاری در طراحی محیط. (علیرضا عینی فر، مترجم). تهران: دانشگاه تهران.
۲۰. لطیفی، امین، سجادزاده، حسن (۱۳۹۴)، ارزیابی تأثیر مولفه های کیفیت محیطی بر الگوهای رفتاری در پارک های شهری؛ مطالعه موردی پارک مردم شهر همدان، یازدهم، فصلنامه مطالعات شهری، شماره یازدهم، صص ۵-۲۰.
۲۱. مطلبی، قاسم. (۱۳۸۰)، روانشناسی محیطی دانشی نو در خدمت معماری و طراحی شهری، هنرهای زیبا، شماره ۱۰، ۶۷-۵۲.
۲۲. مطلبی، محمد (۱۳۸۸)، نقدی بر پروژه پارک بانوان، ماهنامه پیام سبز، شماره ۳۱.
۲۳. مک اندرو، فرانسیس تی. (۱۳۸۷). روان شناسی محیطی. (غلامرضا محمودی، مترجم). تهران: زرباف اصل.
۲۴. معاونت فرهنگی و هنرهای شهری سازمان زیبا سازی شهر تهران (۱۳۹۱)، کلید واژه های زیباسازی شهری. تهران: پژوهشکده فرهنگ، هنر و معماری جهاد دانشگاهی.
۲۵. مرتضوی، شهرناز. (۱۳۸۰). روان شناسی محیط و کاربرد آن. (چاپ اول). تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
۲۶. مطلبی، قاسم. (۱۳۸۰). روان شناسی محیطی دانشی نو در خدمت معماری و طراحی شهری، هنرهای زیبا، ۱۰، ۶۷-۵۲.

۲۷. مدنی پور، علی، (۱۳۸۰)، طراحی فضای شهری، نگرشی بر فرایند اجتماعی و مکانی، ترجمه فرهاد مرتضایی، چاپ اول، تهران: انتشارات شرکت پردازش و برنامه شهری.
۲۸. مجنونیان، هنریک، (۱۳۷۴)، مباحثی پیرامون پارک ها، فضای سبز و تفرجگاه ها، تهران: انتشارات سازمان پارک ها، فضای سبز و تفرجگاه ها.
۲۹. ملاحسینی، سجاد، رحمانی قصبه، محمد (۱۳۹۵)، امنیت و آسایش در فضای شهری با تأکید بر بانوان در جهت ایجاد پارک بانوان از دیدگاه روان شناسی محیط؛ کنفرانس بین المللی مهندسی معماری و شهرسازی، تهران.
۳۰. نمازیان، علی، قارونی، فاطمه، (۱۳۹۲)، حلقه گمشده روانشناسی محیط در آموزش معماری، نشریه علمی- پژوهشی انجمن علمی معماری و شهرسازی ایران، شماره ۱۳۱-۱۳۱، ۵.
۳۱. هاشمی تیله نویی، ملیحه، میر غلامی، مرتضی، رفیعیان، مجتبی (۱۳۹۳)، سنجش رضایت مندی زنان از پارک های بانوان، هویت شهر، ۸ (۱۹)، ۶۲-۴۹.

۳۲. Girardet, (1992), *EEA, two third of all European now reside in towns or cities*, Boston.

۳۳. Scottish, Richard (1987), *information natural heritage trends*, London.

۳۴. Choay, Françoise: *urbanism in Question, Translated excerpts from, L urbanisme utopias et realites: one anthologies. Paris: Seuil, 1999, in Cottdiener and Lagopoulos, 1986*

۳۵. Ulrich, R.S (1981). *natural, versus, urban, sciences; sompsycho physiological effects. Environ Behave, Tokyo.*